

особенностей взаимодействия с ребенком, от отношения к нему взрослых, прежде всего родителей, педагогов, ровесников.

В работе доказано, что учащиеся и их родители осуществляют ценностный выбор на основе нормативных требований общества; он реализуется путем поиска внутренних резервов достижения значимой цели. В процессе самосовершенствования подростки активизируют лишь те ценности, которые играют важную роль в их жизни. Именно благодаря этому формируется индивидуальная система ценностных ориентаций, от которой зависит динамика самосовершенствования личности.

In the article the psychological peculiarities of teenagers' self-perfection process within family intercourse has been exposed. As the basic conditions of the given phenomenon it is necessary to select such factors as family-valued intercourse and own activity of individual. In the process of intercourse the forms, kinds and criteria of estimations have been acquired; in the individual experience their approbation and filling with the personality essence have achieved. From the estimations of the entourage a teenager constantly selects the criteria and ways of evaluation of other people and transfers them on itself. Thus the development of self-perfection of personality has become and this development on the whole depends on the peculiarities of the interaction with a child and the attitude toward him of the adults, foremost parents, teachers, and people of the same age.

In the work has proved that the students and their parents carry out the valued choice on the basis of the normative requirements of the society. This choice has realized by searching of inner reserves of achievement of meaningful purpose. In the process of self-perfection teenagers activate only those values which play important role in their own life. Just due to the mentioned reasons individual system of the valued orientations from which depends the dynamics of self-perfection of personality has been formed.

Статтю подано до друку 05.09.2013.

© 2013 р.

О. В. Гудима, У. В. Гудима (м. Кам'янець-Подільський)

ВОЛЯ ЯК ЧИННИК ФОРМУВАННЯ МОРАЛЬНИХ ВЧИНКІВ В УЧНІВ МОЛОДШОГО ШКІЛЬНОГО ВІКУ

Актуальність дослідження. Важливим завданням сучасної школи є формування соціально активного, високоморального, з належною культурою праці та поведінки громадянина нашої незалежної України, а не просто носія певної кількості знань. Розв'язання таких завдань вимагає формування соціальних та ціннісних орієнтацій морального становлення особистості ще у молодшому шкільному віці.

Постановка проблеми. Проблема вчинків, зокрема моральних, розглядалась у філософсько-етичних, загальнопсихологічних і загальнопедагогічних аспектах. Однак, лише в окремих роботах зазначену проблему пов'язували з конкретно-психологічним аналізом моральних вчинків переважно на основі теоретичного аналізу. У філософсько-психологічному аспекті вчинок як моральний, так і аморальний, поєднує в собі індивідуальне і суспільне, об'єктивне та суб'єктивне, свідомість та діяльність, мотиви та наслідки і т.п.

Вивчаючи літературу, в якій розглядаються показники морального становлення особистості, звертаємо увагу на те, що різні дослідники визначають різні показники морального розвитку. Одні вважають, що рівень морального розвитку має вивчатися за допомогою одного загального

показника, а інші – за допомогою певної їх сукупності, системи. Велика кількість науковців у своїх працях поєднують інтелектуальний та поведінковий показники морального становлення особистості. Зазначений аспект досліджувався переважно психологами (І.Д.Бех, Л.І.Божович, І.С.Мар'єнко, С.Г.Якобсон та ін.). Ці автори розглядали моральний розвиток особистості, аналізуючи змістовність моральних знань і їх прояв у моральній поведінці. Зокрема Г.Я.Ясякевич зазначає: “Особистість може стати морально зрілою лише тоді, коли виникне відповідність між моральними знаннями і вчинками” [10, с. 29].

До найбільш загальних показників морального розвитку в психолого-педагогічній літературі [1, 3, 4 та ін.] відносять: інтелектуальний (або змістовий), емоційний (або мотиваційний) та поведінковий (або дійовий), які відповідають його основним компонентам (І.Д.Зверєва, Л.Г.Коваль, П.Д.Фролов). Інтелектуальний показник (як змістова основа морального розвитку) розглядається як засвоєння моральних понять, норм і правил поведінки, моральних вимог.

Існує інший погляд на означену проблему: основу свідомості особистості складають моральні знання, без них неможливий моральний розвиток. За допомогою психічних, пізнавальних процесів з навколишнього середовища сприймається та опрацьовується інформація, яка доносить до індивіда певні уявлення про норми, принципи моралі. Основу моральних знань особистості складають моральні уявлення та поняття (моральне поняття – це одне із складових моральних знань, яке виникає на основі уявлень, але при цьому оформлених вербально), що розглядаються як наявність усвідомленої системи моральних знань, здатності висловлювати на основі отриманих знань власну думку, моральні судження та переконання.

Емоційний показник характеризується такими почуттями, переживаннями, які спостерігаються в результаті сприймання індивідом інформації морального змісту та дотриманням правил поведінки, які відповідають нормам та принципам моралі. Цей показник включає наявність позитивного емоційного ставлення до норм та принципів моралі, переживання почуття провини в разі порушення індивідом норм та принципів моралі, наявність позитивних моральних почуттів (здатність співчувати та співпереживати), пов'язаних з поведінкою оточуючих людей, наявність позитивних почуттів задоволення від здійсненого дитиною в минулому морального вчинку. Дослідники звертали увагу і на емоційні аспекти самосвідомості в становленні моральних вчинків. І.Д.Бех зазначає, що „вчинки будуть сповненими глибоким людським смыслом тільки тоді, коли гордість за себе доповнюється почуттям гордості за інших людей” [1, с. 241].

Поведінковий показник характеризується наявністю в учнів умінь та навичок моральної поведінки, регулюючих механізмів керівництва моральною поведінкою, правильною оцінкою моральних вчинків як власних, так і чужих, культурою власної поведінки, вольових якостей особистості, зокрема уміння протистояти спокусі порушувати моральні норми, принципи та правила поведінки.

О.В.Скрипченко [7] створив модель становлення моральних вчинків. Цю модель він розглядає як динамічну структуру, до якої входять такі складові, як: зміст моральних цінностей і норм, пов'язаних із моральними вчинками молодших школярів; інформація про моральні цінності та норми, яка доходить до учнів молодшого шкільного віку від оточуючих людей, з літературних творів; формування в учнів різних рівнів уявлень про моральні цінності (вартості) і норми моральних вчинків; самоаналіз власних дій, вчинків, наявних в учня уявлень про моральні цінності (вартості) та норми; оцінка морального вчинку учня з боку вчителя, батьків, інших людей; вольові якості самих учнів.

Аналізуючи моральні вчинки особистості, К.М.Вентцель звернув увагу на вольові якості

особистості. Він зазначав, що „рішення має утримуватися у свідомості так довго, на який проміжок часу воно сягає. Якщо моє рішення має на увазі все життя, то я мушу його пам'ятати все життя, щоб воно постало певним моментом при здійсненні мною тих чи інших вчинків” [1, с. 246].

Автори праць [1, 2, 3 та ін.], аналізуючи вікові особливості виховання моральної особистості, звернули увагу на вольові якості. Воля – свідоме регулювання людиною своєю поведінкою, діяльністю, спілкуванням, яке пов'язане з подоланням внутрішніх і зовнішніх перешкод. Це здатність людини, яка виявляється у самодетермінації та саморегуляції поведінки і психічних явищ.

Вольова дія може реалізуватись в простих і складних формах. У простому вольовому акті спонукання до дії спрямоване на більш чи менш усвідомлену мету, може безпосередньо переходити у дію. Простий вольовий акт має дві фази: 1) виникнення спонукання та усвідомлення мети; 2) досягнення мети. Складну вольову дію характеризує опосередкований свідомий процес: дії передують врахування її наслідків, усвідомлення мотивів, планування. Така дія потребує значного напруження сил, терпіння, наполегливості, вміння організувати себе на виконання дії. У складній вольовій дії вчені (Г.С.Костюк, А.В.Петровський, О.В.Скрипченко) виділяють чотири фази: 1) виникнення спонукання та попередня постановка мети; 2) стадія обмірковування та боротьба мотивів; 3) прийняття рішення; 4) виконання.

Так, І.С.Мар'єнко зазначав, що “в навчально-виховному процесі необхідно забезпечувати цілеспрямоване формування світогляду та морально-вольових якостей школяра” [3, с. 4].

В.К.Демиденко, розглядаючи моральне виховання особистості, стверджував: „Моральні переконання, визначаючи поведінку та вчинки людини, лежать в основі виявлення вольових якостей особистості: сміливості та рішучості, мужності й витривалості, наполегливості та терпеливості, стійкості до негативних впливів” [4, с. 8-9].

Чимало видатних психологів та педагогів вважають, що для того, щоб дія була моральною, індивіду потрібно виконувати певні моральні вчинки, не докладаючи вольових зусиль, автоматично, але при цьому не втрачаючи моральної цінності. У зв'язку з цим, Б.Д.Приймає зазначає: „Справжній моральний вплив є результатом не свідомого вольового акту, а наслідком морального почуття та моральної звички... Морально чинить той, хто, не замислюючись, діє правильно, благородно, за звичкою” [4, с. 49].

Отже, вольові якості особистості є чинниками формування моральних вчинків [2].

У реальній вольовій поведінці людини часто поєднуються вольові та моральні якості (морально-вольові якості). До них зараховують цілеспрямованість, ініціативність, витримка, самоконтроль, дисциплінованість, організованість, старанність, мужність і героїзм, самовідданість, самостійність, принциповість тощо.

В нашій роботі було розглянуто та проаналізовано особливості прояву при здійсненні морального вчинку у молодших школярів декількох вольових якостей: цілеспрямованість, ініціативність, витримка, самоконтроль. Розглянемо їх більш детально.

Цілеспрямованість – прагнення до певної мети, підпорядкованість їй дій, думок і т.п. Цілеспрямованість полягає в умінні особистості керуватися у своїх діях і вчинках поставленими цілями, зумовленими твердими переконаннями. Цілеспрямована особистість завжди спирається на загальну, часто віддалену мету і підпорядковує їй свою конкретну мету [5].

Ініціативність – стала особистісна якість, яка характеризується вільною надситуативною активністю, що спрямована на досягнення конкретних цілей та передбачає вияв рішучості та волі у реалізації запланованого.

О.В.Трошкін вважає, що ініціативність – це складна якість особистості, у якій виявляється

діяльнісний стан людини з її ставленням до цілей, змісту, характеру діяльності та прагненням мобілізувати свої морально-вольові зусилля на досягнення навчально-творчої й професійно-практичної мети [9, с. 27].

С.Л. Рубінштейн характеризує ініціативність, як вольову якість особистості, “вміння добре і легко братися до справи за власним починанням, не чекаючи на зовнішню стимуляцію” [5].

У деяких педагогічних словниках, зокрема у довіднику О.В.Скрипченко, ініціативність – морально-психологічна риса особистості, яка характеризується здатністю і схильністю до активних і самостійних дій [6, с. 55].

Витримка – це здатність вольовим зусиллям швидко гальмувати (послаблювати, сповільнювати) дії, почуття та думки, що заважають здійсненню прийнятого рішення [5].

Самоконтроль – один із проявів свідомої регуляції людиною власної поведінки і діяльності в інтересах забезпечення відповідності їх результатів поставленим цілям, поставленим вимогам, правилам, зразкам. Призначення самоконтролю полягає як у попередженні, так і у виправленні допущених помилок, неточних дій. Завдяки регулюючій функції самоконтролю людина здатна реалізувати запропонований ким-небудь або самостійно прийнятий план дій. Важливу роль у процесах самоконтролю особистості відіграє її самооцінка, самокритичність, усвідомлення і оцінка суб'єктом власних дій, психічних процесів і станів [8].

Методи дослідження. Для дослідження детермінант моральних вчинків було використано такі методи: бесіда, психолого-педагогічні спостереження, метод незакінчених речень, анкетування, створення проблемних ситуацій, О.Висоцького “Спостереження для оцінки вольових якостей”, “Намалюй кружечки” (модифікація методики А.Штуки), “Альбом” (модифікація методики Ш.Чхартишвілі), “Викладання візерунка за зразком” (модифікований варіант методики Н.Циркун), методи якісного та кількісного аналізу отриманих дослідницьких даних.

Відповідно до результатів дослідження, особливостей прояву вольової активності було визначено рівні їх сформованості: високий, середній та низький. Розглянемо їх характеристики більш детально.

Високий: дитина часто проявляє вольову активність (4-5 балів для оцінювання складових волі).

Середній: дитина періодично проявляє вольову активність (2-3 бали).

Низький: дитина дуже рідко проявляє вольову активність (1 бал).

Для визначення загального рівня прояву вольової активності обраховувалось середнє арифметичне балів з кожної вольової якості (цілеспрямованість, ініціативність, витримка, самоконтроль). Якщо отриманий результат належав інтервалу (3,5;5] вважалось, що дитина має високий загальний рівень вольової активності, [2;3,5] – середній загальний рівень вольової активності, [1;2) – низький загальний рівень вольової активності.

База дослідження. Дослідження проводилося в загальноосвітніх школах м. Кам'янця-Подільського. У ньому взяло участь 249 учнів: 64 – перших, 58 – других, 61 – третіх та 66 учнів четвертих класів.

У молодшому шкільному віці характер дитини тільки починає формуватися, тому цьому віковому періоду характерні імпульсивність, упертість, недостатність мотивації, надмірна емоційність. Разом з тим, це період інтенсивного розвитку умінь проявляти вольові зусилля.

У результаті якісного аналізу (див., табл. 1, 2) одержаних показників було встановлено, що учні молодших класів мають переважно середній рівень прояву вольових якостей. Більшість молодших школярів вміють самостійно виокремити завдання, цілі, передбачити частково

результат, виконувати складні інструкції, вимоги дорослих. Однак, їм важко самостійно побудувати чіткий план дій, виділити проміжні етапи. Вони проявляють неабиякий інтерес до нового, пропонують план дій (не завжди доречний), нові ідеї. При цьому в учнів молодшого шкільного віку має місце недостатній самоконтроль, надмірне відволікання від поставлених задач, імпульсивність.

Важливим підґрунтям для прояву вольової активності в молодшому шкільному віці є схвалення та підтримка дорослих. Тому цей віковий період вимагає чітко розроблених правил поведінки та дисципліни.

Таблиця 1

Показники рівнів розвитку вольових якостей учнів молодшого шкільного віку (%)

		1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Цілеспрямованість	високий	28,1	34,5	31,1	27,3
	середній	64,1	51,7	52,5	59,1
	низький	7,8	13,8	16,4	13,6
Ініціативність	високий	17,2	41,4	39,4	31,8
	середній	68,8	53,4	54,1	56,1
	низький	14,1	5,2	6,6	12,1
Витримка	високий	6,3	25,9	32,8	31,8
	середній	70,3	56,9	57,4	60,6
	низький	23,4	17,2	9,8	7,6
Самоконтроль	високий	6,3	6,9	14,8	19,7
	середній	71,9	72,4	70,5	72,7
	низький	21,9	20,7	14,8	7,6

Впродовж молодшого шкільного віку найбільшого розвитку зазнають такі вольові якості, як витримка, самоконтроль.

Таблиця 2

Рівні розвитку вольової активності молодших школярів (%)

	1 клас	2 клас	3 клас	4 клас
Високий	10,9	20,7	26,2	25,8
Середній	76,6	67,2	65,6	66,7
Низький	12,5	12,1	8,2	7,5

Подальші дослідження груп учнів, що відповідають одному рівню вольових якостей на визначення рівня розвитку інших детермінант морального вчинку показали, що переважна більшість учнів перших-других класів (73,7%) з високим рівнем розвитку вольових якостей мають вищий за середній показник усвідомлення та розуміння моральних норм та принципів. Вони адекватно оцінюють власні моральні (аморальні) вчинки та вчинки інших. При цьому їх знання носять не тільки теоретичний характер – вони проявляють неабияку моральну активність. У більшості ситуацій де можна було порушити моральні вчинки та норми і при цьому бути не покараними, дана категорія учнів віддає перевагу моральній стороні вчинку.

Незначний відсоток учнів (10,5%) з високим рівнем вольової активності мають низький рівень усвідомлення моральних норм та принципів. У більшій мірі на підсвідомому рівні вони

намагаються дотримуватися моральних норм та принципів, і якщо порушення і відбуваються, то через часткове розуміння ситуації, яка склалася. Однак якщо вказати цій категорії учнів на прогалини у знаннях вони розпочинають активно цікавитись відповідною категорією морального вчинку, ініціюють ігри в яких можна продемонструвати отримані знання.

В учнів 3-4 класів з високим рівнем розвитку вольових якостей не спостерігається низького рівня усвідомлення моральних норм та якостей. Однак, нажалю, у 18,2% респондентів цієї категорії знання носять переважно теоретичний характер, аніж практичний. Головною метою їх вчинків є не бути покараними (дотримуються моральних принципів під контролем дорослих, та порушують їх при його відсутності). Вчителі зазначають, що в учнів даної категорії спостерігається зниження цілеспрямованості впродовж молодшого шкільного віку на фоні швидкого розвитку інших вольових якостей. Спостереження показали, що виховання в сім'ях цих учнів носить переважно тоталітарний, наказовий характер. Спілкування з ними засвідчує порушення мотиваційного компоненту морального вчинку.

У молодших школярів з середніми показниками вольової активності переважають середні показники рівня усвідомлення та розуміння моральних норм (75%). Учні в переважній більшості дотримуються моральних принципів та норм, порушення яких відбувається переважно у тих випадках, коли зваживши усі «за» та «проти», на їхню думку, більше користі їм буде від негативного вчинку. На думку вчителів, цій категорії учнів притаманні стабільність та передбачуваність.

Серед досліджуваних з низьким рівнем вольової активності 60% мають низький рівень усвідомлення та розуміння моральних норм. Впродовж молодшого шкільного віку відсоток учнів з низьким рівнем усвідомлення поняття моральності значно зменшується (87,5% у першому, 71,4% у другому, 40% у третьому, 20% у четвертому). Якщо в першому класі серед учнів цієї категорії немає жодного з високим рівнем усвідомлення, то у четвертому класі таких учнів уже 20% .

У переважній більшості, моральність вчинків учнів з низьким рівнем вольової активності визначається, в основному, під впливом оточуючих людей. Вони мінливі у своїх діях та непередбачувані, важко адаптуються в новій для них ситуації, намагаються копіювати оточуючих, обирають когось собі у кумири на короткий проміжок часу, а потім замінюють його на іншого.

Неабиякий інтерес представляють учні молодших класів, які виховуються у сім'ях з високими релігійними поглядами (3,6%). В них спостерігається переважно середній (88,9%) рівень вольової активності. Їм характерний низький рівень ініціативності. Однак у вчинках, передусім, вони керуються духовними законами, які є основою морального вчинку.

Висновки. Результати дослідження вказують на взаємозв'язок розвитку вольових якостей учнів молодшого шкільного віку та моральністю їх вчинків. Однак, в окремих випадках, високий рівень вольової активності учнів не є передумовою моральності їх вчинків і навпаки. Необхідними умовами правильного спрямування вчинків учнів молодшого шкільного віку є формування мотиваційного компоненту та контроль з боку дорослих. Однак, необережний вплив дорослих чи спроба керувати учнем зверху не приведуть до яких-небудь позитивних змін, і, можливо, тільки підсилять порушення морально-вольової детермінанти.

Перспективи дослідження. Експериментальне дослідження всіх детермінант морального становлення особистості молодшого школяра та встановлення взаємозв'язків між ними.

Література

1. Бех І.Д. Виховання особистості. Особистісно-орієнтовний підхід: теоретико-технологічні засади / І.Д. Бех. – К.: Либідь, 2003. – 280 с.

2. Гудима О.В. Динаміка становлення психолого-педагогічних детермінант моральних вчинків учнів молодшого шкільного віку // О.В. Гудима / Проблеми загальної та педагогічної психології. Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.С. Костюка АПН України / [За ред. С.Д. Максименка]. Т. VIII, вип. 6. – К., 2006. – С. 87-92.
3. Марьенко И.С. Нравственное становление личности школьника / И.С. Марьенко. – М.: Педагогика, 1985. – 104 с.
4. Підготовка майбутнього вчителя до морального виховання учнів / [За ред. проф. В.К. Демиденка]. – К.: ІЗМН, 1996. – 204 с.
5. Рубинштейн С.Л. Основы общей психологии: в 2-х т. / С.Л. Рубинштейн. – М.: Педагогика, 1989. – С. 74.
6. Скрипченко О.В. Довідник з педагогіки і психології / О.В. Скрипченко, Т.М. Лисянська, Л.О. Скрипченко. – К.: Видавництво Національного університету ім. М.П. Драгоманова, 2000. – 216 с.
7. Скрипченко О.В. Психолого-педагогічні основи навчання. Видання друге доповнене/ О.В. Скрипченко, О.С. Падалка, Л.О. Скрипченко. – К.: Український Центр духовної культури, 2005. – 710 с.
8. Словарь [Текст]/ [под. ред. М.Ю.Кондратьева] // Психологический лексикон. Энциклопедический словарь в шести томах/ [ред.-сост. Л.А. Карпенко]; [под общ. ред А.В. Петровского]. – М.: ПЕР СЭ, 2006. – 176 с.
9. Трошкін О.В. Педагогічні умови розвитку ініціативності майбутніх дизайнерів у процесі навчально-творчої діяльності: дис. кандидата пед. наук:13.00.04 / Трошкін Олександр Васильович. – Луганськ, 2004. – 224 с.
10. Ясякевич Г.Я. Формирование гуманных отношений младших школьников во внеучебной деятельности: дис. кандидата пед. наук: 13.00.01 / Ясякевич Г.Я. – К., 1997. – 169 с.

Статья посвящена изучению психолого-педагогических особенностей формирования нравственных поступков младших школьников, непосредственно влиянию волевых качеств на его становление. Рассмотрены разные подходы к понятию нравственного поступка: общепедагогический, общепсихологический, общепсихологический. Результаты исследований показали, что между развитием волевых качеств и нравственностью поступков младших школьников существует взаимосвязь. Выявлено, что в редких случаях высокий уровень волевой активности учеников не есть предпосылкой моральности их поступков и наоборот. Одной из важных причин нарушения связи между уровнем волевой активности и нравственностью, есть недостаточно развита мотивационная детерминанта нравственного поступка. Поскольку в младшем школьном возрасте характер ребенка только начинает формироваться, влияние взрослых существенно, поэтому необходимыми условиями развития моральности младших школьников есть регуляция и контроль их волевой активности.

The article is dedicated to the study of psychological and pedagogical features of formation of moral action of junior pupils and the questions of influencing of volitional qualities on it's becoming. Different approaches to the concept of moral action that include of general philosophical, of general psychological, of general pedagogical are considered. The results of experiment showed that there is relationship between the development of volitional qualities and morality of junior pupils' actions. It is exposed that in rare cases a high level of volitional activity of pupils is not a prerequisite of morality of their actions, and vice versa. Deficiently developed motivational determinant of moral action is one of reasons of violation of communication between the level of volitional activity and morality. The necessary

conditions of the development of the junior pupils' morality are the regulation and control of their volitional activity because their character is just beginning to take shape and influence of adults is strong enough.

Статтю подано до друку 14.11.2013.

© 2013 р.

О. І. Василевська (м. Суми)

ОСОБЛИВОСТІ ПСИХІЧНОГО ЗДОРОВ'Я МОЛОДШОГО ШКОЛЯРА

Постановка проблеми. Зростання нервово-психічного навантаження останнього десятиліття суттєво впливає на погіршення здоров'я дітей та молоді. Складний, непередбачуваний та суперечливий сучасний світ спричиняє збільшення негативних інформаційних потоків, загострення почуттів страху, невпевненості, розгубленості, відчаю. Зміни, які відбуваються у загальноосвітніх школах, суспільні негаразди провокують стреси, неврози, кризові стани, що приводить до руйнування психічного здоров'я молодшого школяра.

Аналіз актуальних досліджень. Особливості психічного здоров'я учнів початкової школи досліджували М.Безруких, Н.Біляєва, С.Болтівець, О.Васильєв, Л.Гладких, Г.Гончаренко, С.Громбах, Г.Гончаренко, І.Дубровіна, Н.Дубровінська, Д.Ісаєв, С.Єфімова, О.Кочерга, Н.Коцур, І.Ларіонова, С.Максименко, І.Медвечук, Л.Роговик.

Науковці О.Васильєв, Л.Гармаш, О.Кочерга, Н.Коцур дають комплексну оцінку психічного здоров'я молодшого школяра, аналізують його критерії, психогігієнічні аспекти нервово-психічних порушень.

Особливості впливу навчальної діяльності на психічне здоров'я молодшого школяра вивчали М.Безруких, О.Васильєв, Л.Гладких, С.Громбах, С.Єфімова, О.Кочерга.

С.Болтівець досліджував питання педагогічної критеріальності якості психічного здоров'я дітей та підлітків.

Фактори формування і розвитку психічного здоров'я молодшого школяра висвітлено С.Громбахом, Г.Гончаренко, І.Дубровіною, Н.Дубровінською.

Роль школи у збереженні психічного здоров'я дітей та підлітків вивчали О.Васильєв, О.Гречишкіна, О.Косигіна, О.Кочерга, Н.Коцур, С.Максименко, Л.Роговик, І.Медвечук,

У сучасній психології значна увага надається питанням охорони психічного здоров'я учнів початкової школи [2; 5; 6], профілактиці труднощів навчання [2;10], запобіганню деструктивним тенденціям розвитку особистості молодшого школяра [5; 9].

Мета дослідження полягає в теоретичному аналізі психічного здоров'я молодшого школяра.

Виклад основного матеріалу. Психічне здоров'я школярів – це збалансованість внутрішніх (когнітивних, емоційних, фізіологічних) і зовнішніх (вимоги соціального оточення, відповідність стилю учіння дітей стилю навчання і виховання) компонентів [9].

Створення сприятливих умов для збереження психічного здоров'я особистості на кожному етапі розвитку, потребує знань вікових та індивідуальних особливостей .

Психологічні аспекти розвитку учня початкової школи досліджено у працях Е.Еріксона, Л.Кольберга, Ж.Піаже, Е.Олександровської, Л.Божович, І.Булах, Л.Виготського, П.Ганушкіна, Д.Ельконіна, О.Дусавицького, В.Котирло, М.Лісіної, О.Скрипченко.